

III. Z ŻYCIA NAUKOWEGO

DOI: 10.17951/et.2026.38.411

Alena Rudenka

Instytut Sławistyki PAN, Warszawa, Polska

ORCID: 0000-0002-1165-3299

e-mail: alena.rudenka@ispan.edu.pl

I Konferencja Międzynarodowa ELAN *Linguistic Anthropology in Europe: Past, Present, Futures*

W dniach 6–7 listopada 2025 roku w Lejdzie (Holandia) odbyła się I Międzynarodowa Konferencja ELAN (European Linguistic Anthropology Network) *Linguistic Anthropology in Europe: Past, Present, Futures* [Antropologia lingwistyczna w Europie: przeszłość, teraźniejszość, przyszłość] (<https://elan2025.wordpress.com/>, z językiem angielskim jako roboczym)¹.

ELAN (<https://easaonline.org/networks/linguistic-anthropology/>) jest jedną z wielu wyspecjalizowanych sieci działających w ramach EASA – European Association of Social Anthropology ‘Europejskiego Stowarzyszenia Antropologii Społecznej’ (<https://easaonline.org>). Misją ELAN jest wspieranie badań i nauczania w dziedzinie antropologii lingwistycznej oraz rozwoju społeczności antropologów lingwistycznych w Europie.

Celem konferencji było zjednoczenie szerokiego grona naukowców zainteresowanych prowadzeniem badań lingwistyczno-antropologicznych w kontekście europejskim, niezależnie od tego, czy Europa jest miejscem ich badań terenowych, czy bazą instytucjonalną. Konferencja była również interesująca dla etnolingwistów, ponieważ zarówno antropologia lingwistyczna, jak i etnolingwistyka (a także lingwistyka antropologiczna, lingwistyka kulturowa i podobne dyscypliny występujące pod innymi nazwami) to nauki badające język w kontekście kultury. Alessandro Duranti (2003: 323) twierdził, że terminy te nie są synonimami, lecz raczej znakami

¹ Zob. <https://easaonline.org/event/linguistic-anthropology-in-europe-past-present-futures/> [dostęp: 1.09.2025].

wskazującymi na różne podejścia teoretyczne i metodologiczne do przedmiotu badań. Na przykład *Encyklopedia Britannica* definiuje etnolingwistykę jako składnik lingwistyki antropologicznej.

Nie zagłębiając się w podobieństwa i różnice między antropologią lingwistyczną a etnolingwistyką (to temat na osobny artykuł), przypomnijmy, że etnolingwistyka i antropologia lingwistyczna mają te same korzenie. Wyrastają z idei, że nasze myślenie i światopogląd są kształtowane przez język, którym się posługujemy. Pionierami tej idei byli Europejczycy – romantyk Johannes Herder i komparatysta Wilhelm von Humboldt. Do jej rozwoju przyczynili się amerykańscy strukturaliści Franz Boas, badający języki rdzennych Amerykanów, oraz Edward Sapir i Benjamin Whorf, autorzy hipotezy relatywizmu językowego.

Konferencja dostarczyła uczestnikom informacji na temat europejskich szkół antropologii lingwistycznej z różnych krajów. Prelegentką plenarną była Aurora Donzelli (Uniwersytet Boloński, Włochy), która wygłosiła referat zatytułowany *Poetry, Political Change, and Linguistic Reform in Times of Insurgent Autocracy* [Poezja, zmiany polityczne i reforma językowa w czasach autokracji powstańców]. Jej wystąpienie koncentrowało się na postrzeganiu i rozumieniu reform politycznych na peryferiach różnych krajów (Indonezji, Włoch i innych).

Konferencja została zorganizowana w formie małych paneli: *(Re)centering ethnographic methods in the study of African Languages* [(Re)centrowanie metod etnograficznych w badaniu języków afrykańskich], *Language and Identity* [Język i tożsamość], *Semiotic Sovereignty in Space and Time* [Semiologiczna suwerenność w przestrzeni i czasie], *Misunderstanding, Silence, Avoidance, Accommodation, Affect, and Ontology* [Nieporozumienie, milczenie, unikanie, akomodacja, afekt i ontologia], *Beyond the Immaterial: Rethinking Signs and Language in the Age of Machines* [Poza niematerialnością: Nowe przemyślenie znaków i języka w epoce maszyn], *The Colonial Politics of Voice: Narrative Inequality and Decolonial Storytelling* [Kolonialna polityka głosu: Nierówność narracyjna i narracja dekolonialna], *Complexity at Large: Analysing the Italian Sociolinguistic Scenario with Anthropological Tools* [Złożoność w ogólności: Analiza włoskiego scenariusza socjolingwistycznego za pomocą narzędzi antropologicznych], *Language and Beyond* [Język i nie tylko], *Publics and the New Fascism: A Roundtable Discussion Narrative, Poetics, Performance* [Publiczność i nowy faszyzm: Dyskusja przy okrągłym stole: Narracja, poetyka, performans], *Linguistic Diversity, Power, and Multilingualism* [Różnorodność lingwistyczna, władza i wielojęzyczność], *Between Meaning and Value: Dialogues within Parisian Linguistic Anthropology* [Między sensem a wartością: Dialogi w ramach paryskiej antropologii lingwistycznej], *Different Traditions of Linguistic Anthropology in Europe* [Różne tradycje antropologii lingwistycznej w Europie], *Ethnography and Interdisciplinarity: Training linguistic anthropologists in Europe* [Etnografia i interdyscyplinarność: Szkolenie antropologów lingwistycznych w Europie], *Roundtable: New books in linguistic anthropology* [Okrągły Stół: Nowe książki z antropologii lingwistycznej].

Tytuły paneli odzwierciedlają tematykę referatów i całej konferencji: są one dość odległe od zagadnień etnolingwistycznych. Ja uczestniczyłam w panelu *Różne tradycje antropologii lingwistycznej w Europie* z referatem pt. *Lublin Ethnolinguistic*

School as a Representative of Slavic Ethnolinguistics [Lubelska szkoła etnolingwistyczna jako nurt etnolingwistyki słowiańskiej]. W panelu tym były prezentowane szkoły antropologii lingwistycznej najbardziej odległe od tradycji angloamerykańskiej. W kontekście północnoamerykańskim antropologia lingwistyczna jest zazwyczaj kojarzona z Franzem Boasem i jego czterema dziedzinami antropologii, analizą konwersacyjną i badaniem procesów komunikacji. Europejska antropologia lingwistyczna wyrosła z szerszej i bardziej zróżnicowanej historii interakcji między badaniami języka, znaków i kultury. Jednak różnica między współczesną antropologią lingwistyczną a etnolingwistyką leży nie w tradycji, geografii czy w języku, lecz w komunikacyjnym charakterze pierwszej i kognitywnym drugiej.

Kognitywny charakter etnolingwistyki w porównaniu z konwersacyjną antropologią lingwistyczną jest wyraźnie widoczny na przykład w znanej serii *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów* (LASiS, tomy 1–8, 2015–2026). Na konferencji podczas okrągłego stołu *Nowe książki w antropologii lingwistycznej* zaprezentowałam tom 7. *Demokracja* (2024).

Fakt, że antropologia lingwistyczna i etnolingwistyka są dziś odrębnymi dyscyplinami, ujawniła prezentacja Marii Mandić (Uniwersytet w Belgradzie, Serbia) pt. *The rocky road from Slavic ethnolinguistics to American anthropological linguistics: The case of Serbia* [Wyboista droga od słowiańskiej etnolingwistyki do amerykańskiej lingwistyki antropologicznej: przypadek Serbii]. Autorka omówiła historię serbskiej etnolingwistyki, która jest ściśle związana ze Szkołą Etnolingwistyczną Nikity Tolstoja oraz Etnolingwistyką Lubelską Jerzego Bartmińskiego. Jednak, zdaniem prelegentki, od pierwszej dekady XXI wieku serbscy etnolingwiści zaczęli przyjmować zasady amerykańskiej lingwistyki antropologicznej. W pierwszej części prezentacji Mandić krótko przedstawiła osiągnięcia serbskiej etnolingwistyki, a w drugiej – opisała zwrot w kierunku amerykańskiej lingwistyki antropologicznej.

Dziś etnolingwistyka i antropologia lingwistyczna istnieją równolegle i w rzeczywistości się nie przecinają: ostatecznie się „wyspecjalizowały” i rozdzieliły. Podejście kognitywne etnolingwistyki i podejście komunikacyjne antropologii lingwistycznej to dwie strony tego samego medalu: jedno przedstawia mapę konceptualną naszego myślenia, a drugie pokazuje, jak ono działa. Żadnego z tych podejść nie należy odrzucać – wzajemnie się one wzbogacają.

I Konferencja Międzynarodowa ELAN *Linguistic Anthropology in Europe: Past, Present, Futures* była inspirująca; interesująca jest też sama European Linguistic Anthropology Network, jako „najbliższa krewna” etnolingwistyki, organizowana i zarządzana przez największą specjalistyczną organizację europejską. Celem ELAN jest gromadzenie informacji na temat projektów, idei i szkół lingwistyczno-antropologicznych, stąd też jest ona niezbędna i ważna dla etnolingwistów, którzy chcą zrozumieć swoje miejsce w kręgu pokrewnych badań. Pierwsza konferencja ELAN pokazała, że tematyka europejskich projektów lingwistyczno-antropologicznych ma niewiele wspólnego z etnolingwistyką i niewiele z nią punktów stykowych. Projekty i szkoły prezentowane podczas panelu *Different Traditions of Linguistic Anthropology in Europe* [Różne tradycje antropologii lingwistycznej w Europie], których tematyka nie jest typowa dla europejskich badań lingwistyczno-antropologicznych, były najbliższe etnolingwistyce. Na przykład, Bernard Arps w referacie *Placenames*,

Anthems, Maps, and Flags: Linguistic Anthropology and Area Discourse [Nazwy miejsc, hymny, mapy i flagi: antropologia lingwistyczna i dyskurs arealowy] mówił o antropologach badających regiony świata definiowane geograficznie (*Afryka, świat Oceanu Indyjskiego, Globalne Południe*) lub religijnie (*świat islamu*).

W dniach 21–24 lipca 2026 roku na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu odbył się Kongres EASA, na którym zostały zaprezentowane referaty ELAN. To była kolejna okazja do zdefiniowania miejsca etnolingwistyki w kręgu pokrewnych dyscyplin o wspólnych korzeniach i genezie.

Bibliografia

- Duranti Alessandro, 2003, *Language as Culture in U.S. Anthropology: Three Paradigms*, „Current Anthropology”, June 2003, s. 323–347.
- Ethnolinguistics*, in: *Encyklopedia Britannica*, <https://www.britannica.com/science/ethnolinguistics>.
- LASiS – *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów*, red. naczel. Jerzy Bartmiński,
 T. 1: *Dom*, red. Jerzy Bartmiński, Iwona Bielińska-Gardziel, Beata Żywicka, Lublin: Wydawnictwo UMCS 2015.
 T. 2: *Europa*, red. Wojciech Chlebda, Lublin–Opole: Wydawnictwo UMCS 2018.
 T. 3: *Praca*, red. Jerzy Bartmiński, Małgorzata Brzozowska, Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska, Lublin: Wydawnictwo UMCS 2016.
 T. 4: *Wolność*, red. Maciej Abramowicz, Jerzy Bartmiński, Lublin–Warszawa: Wydawnictwo UMCS 2019.
 T. 5: *Honor*, red. Petar Sotirov, Dejan Ajdačić, Lublin: Wydawnictwo UMCS 2017.
 T. 6: *Rodzina*, red. Dorota Pazio-Wlazłowska, Lublin–Warszawa: Wydawnictwo UMCS, Instytut Sławistyki PAN, Fundacja Sławistyczna 2025.
 T. 7: *Demokracja*, red. Jerzy Bartmiński, Monika Grzeszczak, Alena Rudenka, Lublin–Warszawa: Wydawnictwo UMCS, Instytut Sławistyki PAN, Fundacja Sławistyczna 2024.
 T. 8: *Zdrowie*, red. Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska, Ałła Kozhinowa, Joanna Szadura, Lublin: Wydawnictwo UMCS 2026.